

РОЗВИТОК АКАДЕМІЧНОГО ФЛЕЙТОВОГО ВИКОНАВСТВА ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті досліджуються питання розвитку академічного флейтового виконавства ХХ – початку ХХІ століття як важливої складової світової й вітчизняної музичної культури.

Ключові слова: флейта, академічне флейтове виконавство, професіоналізація, вітчизняне флейтове виконавство, композиторська школа, виконавська школа.

The article examines the issues of development of academic flute performance in the 20th - early 21st centuries as an important component of world and domestic musical culture.

Key words: flute, academic flute performance, professionalization, domestic flute performance, composer school, performance school.

Сучасне академічне флейтове виконавство являє собою результат тривалого історичного розвитку, поступового вдосконалення і поетапної трансформації, як конструктивної так і змістової. Флейта, як і раніше, продовжує дивувати слухачку аудиторію своїми широкими й нетиповими виразовими можливостями, зберігаючи статус одного з найдавніших професійних академічних інструментів.

Сьогоднішні умови стрімкого розвитку суспільства створюють перед виконавцями нові, більш складні завдання, враховуючи високий рівень конкуренції серед сучасних музикантів та постійну боротьбу за розширення або ж збереження слухачької аудиторії. Не останнє місце в цьому переліку займає необхідність варіювання форматів виступів: сольний, оркестровий та ансамблевий. Фактично, вимоги, які сучасна слухачька аудиторія ставить перед музикантом-виконавцем являють собою комплекс різноманітних компетенцій, серед яких бездоганна виконавська майстерність, що поєднується із знанням технічних нюансів виконання музичних творів, створених протягом усього періоду розвитку флейтового виконавства, дотриманням стилєвих нюансів, притаманних музикантам більш ранніх, класичних періодів і т. д.

Стилістика музичної мови флейтових творів, у ХХ столітті в основному спиралась на докласицистичні, доренесансні й ренесансні форми мислення, у той час як сучасне професійне мистецтво характеризується загальним переважанням поліфонії, певною «ораторіалізацією» сценічних й симфонічних жанрів [7, с. 18].

Досліджуючи питання формування і розвитку академічного флейтового виконавства протягом ХХ – початку ХХІ століття слід звернути увагу на рубіж ХІХ й ХХ століть, оскільки саме цей період являється одним з ключових етапів на шляху розвитку флейтової музики.

По-перше, в цей час починають формуватися основи флейтової освіти академічного напрямку, відкривають двері перші спеціалізовані навчальні заклади, що дозволило розпочати професійну підготовку майбутніх флейтистів й заснування відповідної композиторської школи. Швидкість її формування безпосередньо пов'язана зі зростанням популярності флейтового виконавства до небачених в минулому масштабів саме в цей період. Так, флейта суттєво вплинула на творчий доробок композиторів неокласичного та імпресіоністичного напрямку.

Відомо, що центром розвитку флейтового виконавства кінця ХІХ – ХХ століття стає саме Франція, чим можна завдячувати таким іменитим солістам як: П. Траффанель, Ф. Гобер, Ж. П. Рампаль та ін. Саме у Франції відбувалась максимальна активізація композиторів імпресіоністів й неокласиків, серед яких: Клод Дебюссі, М. Равель, Р. Штраус, С. Прокоф'єв, К. Нільсен, Ж. Ібер, А. Жоліве та ін [8].

До того ж, неабияку роль у процесі зміцнення позиції флейти в академічному музичному мистецтві кінця ХІХ – першої половини ХХ століття відіграла композиторська творчість

К. Дебюссі. Так, відомо, що його оркестрова «Прелюдія полуденного відпочинку фавна» послугувала каталізатором процесу піднесення флейтової музики й виконавства [7].

У творчості Г. Малера, М. Равеля, Р. Штрауса флейта також відігравала досить важливу роль, сповнюючи твори композиторів більшою емоційністю й виразністю, в залежності від використаного регістру [5, с. 107]. Провідну роль флейта займає у концерті для флейти з оркестром Ж. Ібера та К. Нільсена, сонаті для фортепіано й флейти С. Прокоф'єва та ін.

Більш активне становлення й популяризація флейти продовжилась у другій половині ХХ століття, що відзначилось написанням сольних композицій для інструмента без супроводу. Створення й виконання творів подібного плану передбачає відмінне володіння усіма відомими на той час виконавськими техніками. Яскравими прикладами подібних флейтових композицій є «Голос» Тору Такеміцу, «Голос» Лучіано Беріо, «Дебла» Крістофера Халфтера а також творчі доробки Франко Донатоні, Жильбера Амі, Ісан Юна та ін [5].

Але найбільш вагомими для тогочасної музичної спільноти стали окремі твори Сесіль Шамінад (Концертіно), Клода Дебюссі («Сірінкс»), Анрі Дютійо («Сонатіна для флейти і фортепіано»), Френсіс Пуленк («Соната для флейти і фортепіано»), Габрієля Форе («Фантазія для флейти і фортепіано») і т. д.

Паралельно з активним розвитком на міжнародному рівні, швидкими темпами відбувалось становлення й професіоналізація флейтового виконавства на території України. Осередками цього розвитку були Київська, Львівська, Донецька, Харківська консерваторії а також інститут мистецтв у Харкові.

Згадані процеси, що більшою мірою тривали з другої половини ХХ століття проходили в двох значних напрямках: академічному та сучасному. Перший базувався на основі німецької виконавської манери, очолюваний кращими представниками київської школи. Другий, звісно ж, у своїй основі зберігав виконавські традиції французької школи.

Становлення і професіоналізація флейтового виконавства на території нашої держави відбувалась завдяки таким представникам Київської консерваторії як І. Михайловський та О. Химиченко. Ряду представників мистецької спільноти Одеси: О. Протаса, С. В. Фрідмог, М. Я. Ковлер, Й. Ютсона, М. Г. Лішневського, Л. В. Рогового, О. П. Хановченко та інших [2, с. 206].

Загалом, вітчизняний розвиток флейтового виконавства проходив за сприяння композиторської й виконавської діяльності українських митців, що налічували три покоління. Найбільше значення й роль у цьому складному процесі належить представникам саме третього покоління музикантів. Їх творчий доробок складають ансамблі з участю флейти, твори для сольного виконання та флейтові концерти.

Яскравими прикладами подібної творчості кінця ХХ – початку ХХІ століття являються: «Концерт для флейти з оркестром» В. С. Губаренка, концерт для флейти з оркестром Є. Ф. Станковича, «Дивертисмент» для флейти та струнного оркестру А. Я. Штогаренка, «Концерт для флейти, струнного ансамблю та фортепіано» О. А. Безбородька, «Концерт для камерного оркестру» І. В. Щербакова та ін [6].

Таким чином, процес становлення й розвитку академічного флейтового виконавства протягом ХХ – початку ХХІ століття відбувався завдяки активній композиторській й виконавській діяльності представників світової й вітчизняної мистецьких спільнот, еволюції наявних шкіл. Пройшовши тривалий, складний шлях розвитку й вдосконалення сучасна флейта та флейтове виконавство займає одну з провідних ролей у композиторській творчості сучасних митців, доповнюючи світову культурну спадщину новими шедеврами музики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єрмак І. Ю. Флейтове виконавське мистецтво Західної Європи ХVІІІ ст.: розвиток інструмента, техніка, репертуар : дис. ... канд. мистецтвознав :17.00.03. К., 2020. 432 с.

2. Кушнір А.Я. Специфіка спадковості традицій в українському флейтовому мистецтві. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Харків, 2011. № 4. С. 204-207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2011_4_52
3. Наймушина Ю. О., Плохотнюк О. С. Основи теорії і методики навчання гри на флейті : навч. посіб. для студ. спец. 07.020207 «Музичне мистецтво» та викладачів музичного відділення початкових спеціалізованих мистецьких навч. закл. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. 148 с.
4. Павленко О. Ф. Український флейтовий концерт: генеза та тенденції розвитку: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.03. Львів, 2012. 22 с.
5. Перцов М. О. Флейтова музика України: витоки, історична еволюція та сучасні тенденції: дис. ... канд. мистецтвознав.: 26.00.01. Київ, 2018. 221 с.
6. Шутко Ю. І. Флейтове мистецтво ХХ століття в контексті української культури: автореф. дис. ... канд. Мистецтвознав.: 17.00.03. Львів, 2010. 22 с.
7. Чехунина А. А. Бахианство как установка композиторского и исполнительского творчества XIX-XX веков: дисс. канд. искусствоведения. 17.00.03. Одесса, 2010. 178 с.
8. Guidi, Peter. A Short History of Jazz Flute. Flutehistory.com: Jazz. Molenaar Edition B.V., n.d. Web.03 Mar. 2013.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Чехуніна А.О.